AKTUALNOST GUBERININE MISLI U STOLJEĆU UMA

ACTUALITY OF GUBERINA'S THOUGHT IN THE CENTURY OF MIND

Znanstveno-stručna monografija
VIII. Međunarodnog simpozija verbotonalnog sistema
(svibanj 2014.)

Scientific and professional monograph of the
VIIIth International Symposium of the Verbotonal System
(May 2014)

U povodu/dedicated to
100. obljetnice rođenja akademika Petra Guberine
Centennial anniversary of birth of academician Petar Guberina

Glavna urednica/Editor in Chief:
Adinda Dulčić

Poliklinika SUVAG
Zagreb, 2014

Bezvremenost Guberinine univerzalnosti

Timelessness of Guberina's universality

Mario Grčević
Hrvatski studiji Sveučilišta u Zagrebu, Odjel za kroatologiju, Zagreb, Hrvatska
grcevic@hrstud.hr

PRINOS PETRA GUBERINE KROATISTICI

Izvorni znanstveni rad

UDK: 821.163

SAŽETAK

U knjizi Razlike između hrvatskoga i srpskoga književnog jezika (Zagreb, 1940.), koju supotpisuju Petar Guberina i Kruno Krstić, objavljena je Guberinina rasprava Zašto možemo govoriti o posebnom hrvatskom književnom jeziku?. Ta je rasprava prvorazredan prinos Petra Guberine kroatističkoj jezikoslovnoj znanosti. Guberina u njoj daje teorijski opis hrvatskoga književnoga jezika kakav do tada u kroatistici nije postojao. Iako se njegova i Krstićeva knjiga u poslijeratnom jezikoslovlju dugo vremena nije spominjala, snažno je utjecalo na hrvatski književnojezični razvitak i ostavila dubok i dugotrajan trag u njegovoj povijesti.

Ključne riječi: *Petar Guberina, hrvatski književni jezik, strukturalizam*

Petar Guberina i Kruno Krstić objavili su 1940. godine knjigu *Razlike između hrvatskoga i srpskoga književnog jezika*. U njoj je kao uvodni dio otisnuta Guberinina rasprava *Zašto možemo govoriti o posebnom hrvatskom književnom jeziku?*. Stjepan Babić kaže za nju 1997./1998. godine – šezdesetak godina nakon njezina tiska – da je "najbolji i najiscrpniji tekst napisan do sada o hrvatsko-srpskim jezičnim razlikama, iako je o toj temi mnogo pisano, posebno u posljednjih desetak godina." (Babić, 2004: 102). Babić smatra da je šteta što "u početku slobodne Hrvatske prof. Guberina nije dopustio da cijelu knjigu objavimo u pretisku. Dopustio je samo da objavimo njegovu uvodnu raspravu toj knjizi: Zašto možemo govoriti o posebnom hrvatskom književnom jeziku." (2004: 102).

Guberina opisuje u svojoj raspravi pojam *hrvatski književni jezik* i uspoređuje ga sa srpskim na temelju suvremenih strukturalističkih jezikoslovnih spoznaja. Jezičnoteorijska inovativnost njegova pristupa najlakše je prepoznatljiva kada se usporedi s drugim pristupima onoga vremena, npr. s pristupom S. Ivšića u članku *Tužbe zbog kvarenja jezika* iz 1938. godine. Ivšić miješa pojmove *književni jezik* i *gradski jezik* i tvrdi da bi nam uzori trebali biti "u živom govoru naših sela", i da njega treba "braniti unoseći ga, koliko se može, u sve grane našega gradskoga jezika":

"Malo je koji književni jezik blizak svomu izvoru, kako je naš, koji još ni danas pored svih utjecaja nije niti pokidao niti mnogo oslabio glavnih veza sa živim govorom naših sela, iz kojih je izišao. Zato će i daroviti pisci, koji dolaze sa sela i koji ne prestaju ni poslije osjećati moć i čar izgovorene riječi, njezino lelijanje i prelijevanje u različitim zvucima i mnogostruko sljubljivanje riječi s riječju u novim slikama s novim značenjima, i u napredak unositi u naš književni jezik životvornu snagu i mladost, koja ne stari." (Ivšić, 1938: 78)

Za razliku od Ivšića, Guberina razgraničuje pojmove *književni jezik – dijalekt* i pojmove *dijakronija* (*povijest jezika, dinamički moment*) - *sinkronija* ((*današnje*) *stanje jezika, statički moment*) (Guberina, 1940: 7–12). Ističe da on govori o hrvatskom "književnom jeziku", a ne o "građi za hrvatski lingvistički atlas" (12). Guberini je "hrvatski književni jezik" "zajednički hrvatski jezik" koji se za razliku od dijalekata širi i "pismom" (12). Tumači da je "za postojanje jezika" mjerodavno "jedino današnje stanje jezika" (9). Guberina razlikuje pojmove "jezik književnosti" i "književni jezik" (u smislu "standardni jezik") pa kaže da se "književni jezik" "to više obogaćuje, što ga veća skupina ljudi poznaje i njeguje" (13).

Iz Guberinine rasprave razvidno je da je hrvatski književni jezik autonoman u odnosu na dijalekte i novoštokavske govore koje su hrvatski mladogramatičari, mahom vukovci, idealizirali kao meritorno uzorite književnomu jeziku. Guberina izrijekom kritizira da "oni, koji pokušavaju istovjetiti dijalekt s književnim jezikom, ne rade ni malo po lingvističkim načelima." (29). Lingvistička načela za Guberinu jesu sinkronijska strukturalistička načela primijenjena na književni jezik, koji je predmetom jezikoslovnoga kultiviranja postao ponajviše pod utjecajem Praškoga lingvističkoga kruga. Guberina odbacuje i jezik narodnih pjesama kao mjerodavan uzor hrvatskomu književnomu jeziku (20). S tim u svezi upućuje na raskol između prevladavajućih filologa vukovske mladogramatičarske orijentacije i hrvatskih književnika:

"koliko god cijenili Vuka zbog skupljanja narodnoga blaga, treba imati na umu, da narodne pjesme i pripovijetke ne mogu biti mjerilo za današnje stanje jezika. [...] Jezik narodnih pjesama i pripovijedaka ide više u povijest jezika, nego u izražajne mogućnosti današnjega jezika. Zato su i srpski i hrvatski gramatičari počinili neoprostivu pogrješku, kad su sva pravila osnivali i tumačili narodnim pjesmama i pripovijetkama. Hrvatski su književnici nastavili razvijati književni jezik mnogo prirodnije. Imajući veliku književnu baštinu pred sobom nijesu poznavali samo narodne pjesme, nego i individualne tvorevine hrvatske književnosti." (20).

U opis hrvatskoga književnoga jezika Guberina uključuje i stilistička mjerila, pokazujući da pojedini jezični elementi jesu dijelom hrvatskoga jezika na određenim stilskim razinama. Stilistička je mjerila Guberina uključio pod utjecajem francuskoga stilističara Charlesa Ballyja. Stjepan Babić napominje 1997./1998. da Guberinini "stilistički pogledi ni do danas u našem jezikoslovlju nisu nadmašeni." (Babić, 2004: 102).

Dok se Stjepan Ivšić o suodnosu suvremenoga hrvatskoga i srpskoga književnoga jezika ne izjašnjava – vjerojatno zato što kao mladogramatičar o njemu nije imao profilirani stav –, Guberina je veći dio svoje rasprave posvetio upravo njemu i hrvatsko-srpskim književnojezičnim razlikama. Pod utjecajem (vjerojatno) francuskoga jezikoslovlja, u kojem se pitanje sinonimije već vrlo rano proučavalo, Guberina zastupa tezu da "u jeziku nema sinonima", što mu omogućuje odbaciti dosjetku beogradske jezične politike da hrvatske i srpske istovrijednice "obogaćuju" "naš" jezik. Guberina uvjerljivo pokazuje da ono što je u hrvatskom jeziku dijalektalno, u srpskom može biti književnojezično, i suprotno. Kao bitne čimbenike za sinkronijsko omeđivanje hrvatskoga

književnoga jezika uvodi pojmove *jezična praksa* i *jezični osjećaj*. Dok je pojam *jezični osjećaj* mogao preuzeti i od mladogramatičara, pojam *jezična praksa* vjerojatno je preuzeo iz tadašnjega suvremenoga jezikoslovlja u kojem se je počela oblikovati pragmatika kao jezikoslovna disciplina. S pomoću njezina pojmovlja Guberina pobija dijakronijska standardološka mjerila za kojima su se povodili hrvatski mladogramatičari pa napominje da nam je T. Maretić "savjetovao, da ne upotrebljavamo riječ *latica*, jer joj ne znamo etimologiju. Kakvu ulogu ima etimologija u današnjem književnom jeziku, najbolje nam pokazuje baš ta riječ, koju svi Hrvati osjećaju pravom hrvatskom riječju." (Guberina, 1940: 22, isticanje M. G.). Oslanjajući se na jezični osjećaj, Guberina i Krstić kao nehrvatske riječi odbacuju i neke riječi "koje mogu vrlo dobro izdržati filološku kritiku" i koje su "stvorene u duhu štokavskoga dijalekta, temelja zajedničkog i hrvatskom i srpskom književnom jeziku." (Guberina-Krstić, 1940: 77). Odbacuju ih zato "jer nisu u skladu s hrvatskim jezičnim osjećajem, jer njihovo mjesto u hrvatskoj književnoj praksi zauzima neka druga riječ." U skladu s tim Guberina završava svoj uvodni tekst ovim riječima: "Kad Hrvati ne bi imali svoj vlastiti književni jezik, onda ne bi postojao ni hrvatski jezični osjećaj, onda ne bi osjećali, da su mnoga srpska jezična sredstva u suprotnosti s duhom hrvatskoga jezika." (74).

Guberina je u svojoj raspravi na tada najvišoj znanstvenoj razini izrazio ono što su mnogi njegovi suvremenici mislili, a nisu znali artikulirati. Iako je njegov inovativni pristup u pojedinim segmentima bio uvjetovan njegovim boravkom u Francuskoj i tamošnjim upoznavanjem s najnovijim strujanjima u lingvistici, ključne je poticaje pri pisanju svojega rada vjerojatno dobio u krugu hrvatskih jezikoslovaca. Ivan Esih, koji je s Blažom Jurišićem uređivao časopis *Omladina* 1928./29., već je 1931./1932. hrvatsku publiku u osnovnim crtama upoznao s radom Praškoga lingvističkoga kruga i sa smjernicama kultiviranja književnoga jezika kako se ono provodilo u Čeha, Slovaka i Poljaka. Esih je predložio "da se i u nas osnuje Društvo za hrvatski jezik i književnost po analogiji društava u drugih naroda." (Samardžija, 1999: 42). Takvo je društvo osnovano 1936./1937. pod imenom Društvo "Hrvatski jezik". Društvu je bila svrha "njegovanje hrvatskoga jezika, t. j. njegovo unapređivanje, čuvanje njegova duha i nastojanje oko pravilne njegove upotrebe na svim područjima govora i pisanja". Radi ostvarenja tih ciljeva Društvo je pokrenulo 1938. godine časopis *Hrvatski jezik*. Uređivao ga je Stjepan Ivšić. U broju 2-3 objavio je Ivšić svoj tekst *Hrvatski književni jezik* u kojemu odgovara anonimnomu autoru koji zamjerava njemu i Društvu "Hrvatski jezik" da su navodno "pristali uz Maretićevevo 'naučanje': *da je Vuk jedini, a ne samo najbolji izvor hrvatskoga književnoga jezika...*". Braneći Maretića, Ivšić pokazuje da je jezik štokavske stilizacije u hrvatskoj književnosti mnogo stariji od Vuka Karadžića, no pojedinim pomno izabranim citatima i interpretacijama V. Jagića i A. Radića pokazuje da on ne pripada krugu jezikoslovaca koji pitanju hrvatskoga i srpskoga književnoga jezika pristupaju, kako prenosi, na "separatistički" način. U mjeri u kojoj Ivšić hrvatski književni jezik shvaća samostalnim, opisuje ga u skladu s mladogramatičarskim postavkama svojih učitelja i na način koji smo predstavili na početku ovoga članka. Iako je Ivšić jedan od najvećih i najzaslužnijih hrvatskih jezikoslovaca, on, unatoč zaslugama koje mu pripadaju na polju jezične povijesti, dijalektologije i akcentologije, zbog svoje isključive mladogramatičarske orijentacije nije bio dorastao zadatcima koji su mu se postavljali na polju hrvatske suvremene jezične kulture. To je očigledno bio razlog zbog kojega je nedugo nakon osnivanja Društva "Hrvatski jezik" počeo pod vodstvom njegova člana i suutemeljitelja Blaža Jurišića 1938. godine djelovati *Pokret za hrvatski književni jezik*. Među istaknutijim članovima *Pokreta...* bio je Kruno Krstić, a Petar se Guberina

uključio nakon što je 1939. doktorirao na Sorboni u Parizu. Kao rezultat rada *Pokreta*... izišla je u izdanju Matice hrvatske 1940. godine knjiga *Razlike između hrvatskoga i srpskoga književnog jezika* koju potpisuju Petar Guberina i Kruno Krstić. Autori su ju napisali najvjerojatnije na prijedlog Blaža Jurišića (Šimunović, 1993: 235). Jurišić je o njoj objavio 1941. pohvalan i vrlo informativan prikaz, u kojem napominje da ta knjiga ne stvara, već samo popisuje postojeće srpsko-hrvatske jezične razlike, te da "nemaju nikakva prava srditi se na tu knjigu oni isti koji su kroz dvadeset i tri godine uklanjali ustrajno i nemilo na svim područjima narodnoga života naše domaće izraze i zamjenjivali ih svojima i koji su u svojoj jezičnoj ofenzivi pribili i na zadnju hrvatsku općinsku zgradu na Sutli tablicu s natpisom 'Opština' kao vidni simbol svoje jezične hegemonije." (Stoljeća, 2011: 109).

Guberina–Krstićeva knjiga u vrijeme tiska bila je pozitivno prihvaćena i u vodstvu Komunističke partije Hrvatske. Petar Guberina ispričao je Stjepanu Babiću da je njegova prva žena, koja je bila istaknuta partijka, *Razlike*... u rukopisu pokazala Vladimiru Bakariću. Bakarić joj je rekao "da je to dobra knjiga i da bi bilo dobro da se što prije izda" (Babić, 2009b: 117). Da je Partija zauzela pozitivan stav prema *Razlikama*..., pokazuje i predgovor knjižice istaknutoga hrvatskoga komunista Ive Frola *Kako ćeš pravilno pisati?* iz 1940. (usp. Babić, 1971: 129–130).[1] Predgovor potpisuje izdavač (Hrvatska naklada). Autor predgovora vjerojatno je bio Otokar Keršovani (1902.–1941.).Hrvatski biografski leksikon bilježi da se je on nakon izlaska iz zatvora 1940. godine (u kojem je bio od 1930.) nastanio u Zagrebu i da je radio u Hrvatskoj nakladi, povezanoj s Komunističkom partijom. Petar Guberina izjavio je pak glede Razlika... 26.II.1989. u tjedniku Danas da je on jezik promatrao kao dvije varijante, da nije imao namjeru da to objavi, no da je o tom odlučio Otokar Keršovani kao odgovorna osoba u Komunističkoj partiji Hrvatske (V. Anić, Jezik i sloboda, Matica hrvatska, Zagreb, 1998., str. 28). Pitanje hrvatsko-srpskih književnojezičnih razlika tumači se u predgovoru onako kako to čine Guberina i Krstić u svojoj knjizi koja je izišla iste godine:

> "Na koncu još jedna primjedba. Srpski i hrvatski književni jezik nesumnjivo su upravo neobično srodni, bliski. U narodu nije uvijek lako ustanoviti gdje prestaje hrvatski, a gdje počinje srpski jezik, a to nije moglo ostati bez utjecaja na ta dva književna jezika. Pa ipak to nije jedan, istovjetan jezik, kao što to lako može ustanoviti svatko, tko pažljivije usporedi njihove gramatike, pravopise i jezična blaga. Koliko je god jasno, da treba suzbijati svaki pokušaj da se umjetno, nasilno produbljuju razlike između ta dva bratska i toliko srodna književna jezika, toliko bi opet bilo pogrješno pokušati nasilno, umjetno izbrisati svaku razliku između njih i stvarati neki umjetni srpsko-hrvatski književni jezik. Naši radnici, koji se po prirodi svog socijalnog i ekonomskog položaja moraju kretati po čitavom području Jugoslavije, često su skloni u praksi izmiješati sve elemente jednog i drugog jezika i, prema tome, govoriti i pisati nekim jezikom, koji predstavlja neku umjetnu, a ne prirodnu smjesu jednog i drugog književnog jezika. Ova knjižica treba im poslužiti, da se toga oslobode, da se naviknu pravilno pisati svojim vlastitim narodnim jezikom. Takvo pisanje, razumije se, nije i ne smije biti vezano ni sa kakvim šovinističkim osjećajem, pa će prema tome biti daleko i od svake pomisli, da se na taj način stvara neki jaz između dva bratska naroda, kao što to nastoje postići neki reakcionarni elementi i u hrvatskom i u srpskom narodu." (Frol, 1940: 6)

Postojanje dvaju različitih književnojezičnih sustava na hrvatskoj i srpskoj strani (s procijenjenih 3000 do 4000 različitih riječi) prije Guberine i Krstića počeo je opisivati 1935. godine crnogorski jezikoslovac Radosav Bošković u tekstu *O leksičkoj i stilskoj diferencijaciji srpskoga i hrvatskoga književnog jezika*. Taj tekst u kojem autor proriče nestanak hrvatskih posebnosti u korist srpskih, objavljen je u srpskom časopisu *Naš jezik*. Njegov najavljeni nastavak – očigledno zbog političkih

1 *Frol je kao komunist tijekom rata bio zatočen u Jasenovcu, a poslije rata obnašao je u Hrvatskoj visoke političke dužnosti. Svoju knjižicu iz 1940. napisao je njegovanim hrvatskim književnim jezikom, koji sustavno zove hrvatskim jezikom.*

razloga koji su nalagali da se o temi "razlika" ne govori – nikada nije izišao. Kao svojevrstan odgovor Boškoviću i njegovim istomišljenicima Guberina i Krstić napominju u svojoj knjizi da ih je pri sastavljanju njihova rječnika upravo vodila želja "da uklonimo iz hrvatskoga književnog jezika njemu tuđe riječi, koje su posljednjih godina raznim putovima počele prodirati s istočnih strana u naše škole, urede, knjige, novine, a po njima i u svakidašnji govor." (Guberina-Krstić, 1940: 77). Nakon Boškovića izdao je Julije Benešić 1937. godine kao prilog rječniku unutar knjige *Gramatyka języka chorwackiego czyli serbskiego* (Varšava, 1937.) za potrebe poljskih prevoditelja popis s oko 1300 hrvatsko-srpskih leksičkih razlika.

S. Babić sažimlje svoja zapažanja o sudbini Guberina-Krstićeve knjige u Akademijinoj *Spomenici* posvećenoj Petru Guberini ovim riječima:

> "U vrijeme kad je izašla, bila je napadana koliko i hvaljena, ne samo od Srba nego i od Hrvata, a poslije prešućivana, i u vrijeme NDH i poslije, u novoj komunističkoj Jugoslaviji. U NDH jer se Guberina u pravopisnim načelima znatno razilazio s poglavnikom Antom Pavelićem, a u komunističkoj Jugoslaviji, u kojoj su u početku pravno priznavana četiri ravnopravna slavenska jezika, hrvatski, srpski, slovenski i makedonski, nije se moglo u pogledu hrvatskoga književnoga jezika ići tako daleko kao što je išao Guberina, a unitaristički su vjetrovi rano zapuhali i 1954. godine potpuno prevladali te je onda i Guberinina knjiga bila nepoželjna. A kad je nastala slobodna Hrvatska, tada je pripadala već priličnoj, polustoljetnoj prošlosti, nadomjestila ju je novija, potpunija i tržišno pristupačnija Brodnjakova knjiga Razlikovni rječnik srpskog i hrvatskog jezika jer Guberina nije dopustio da se Razlike tada pretiskaju, a da bi se dopunile, nije bilo ni pomisli." (Spomenica, 2006: 25).

Iako je točno da je izlaženje Cipra-Guberina-Krstićeva pravopisa u Nezavisnoj Državi Hrvatskoj bilo spriječeno, i da je Krstić ušao u težak sukob s poglavnikom NDH Antom Pavelićem, Guberinina rasprava iz Guberina-Krstićeve knjige za vrijeme NDH nije bila prešućivana. Dapače, vlasti NDH morfološkim su pravopisom 1942. godine izdale brošuru/knjižicu *Razlike između hrvatskoga i srbskoga književnog jezika – Prema lingvističkoj raspravi o hrvatskom književnom jeziku Dr. Petra Guberine* (Samardžija, 2008: 425–442). Nije jasno je li P. Guberina osobno sudjelovao u pripremi toga izdanja, no s obzirom na njegovu poziciju i veze u ustaškom pokretu nemoguće je da bi ono izišlo mimo njegova znanja ili protiv njegove volje. Guberina je za vrijeme rata radio u Italiji, gdje je u Milanu bio djelatnik konzulata Nezavisne Države Hrvatske. S toga je položaja uzmogao pomoći mnogima koji su bježali pred progonom represivnoga aparata NDH, posebice mnogim Židovima. Bio je povezan s francuskim i talijanskim pokretom otpora i stekao je velik ugled u tim krugovima, a usluge je tijekom rata činio i Titovim partizanima (Bašić, 2000: 193–194). Sve to mu je omogućilo da se odmah nakon rata zaposli u jugoslavenskoj diplomatskoj službi.

Poslije Drugoga svjetskoga rata Guberina-Krstićeva knjiga s jedne se strane prešućivala i stigmatizirala, no s druge se strane ipak rabila kao praktični priručnik za lektorske poslove, i to već tijekom prvih godina komunističke Jugoslavije. O tom svjedoči S. Babić, koji je 1954.–1955. bio voditelj lektorske službe u hrvatskom izdanju novina *Borba*, koje je počelo izlaziti 1948. Babić navodi da je Branka Burić (sestra novinara i slikara Vlade Burića) kao lektorica u *Borbi* u ladici držala Guberina-Krstićevu knjigu i da se njome služila. Prema njezinu iskazu lektorima je osobno Vladimir Bakarić dao naputak da se služe tom knjigom (Babić, 2009b: 117). I Miroslavu Krleži bilo je poznato da uredništvo hrvatskoga izdanja *Borbe* rabi Guberina-Krstićeve *Razlike...* (Švab, 1995: 317). List *Naprijed* (*Organ Komunističke partije Hrvatske*) prozvao je 1952. s pomoću pisma anonimnoga

čitatelja (11.IV.1952.) pojedine suradnike Leksikografskoga zavoda zbog njihove prošlosti i izrazio mišljenje da ne bi trebali imati radno mjesto u tako važnoj ustanovi. Za Krstića se u tom pismu tvrdi da je prije rata bio poznat kao "frankovac", i da je "tvorac" "ustaškog rječnika i 'djela' 'Razlike hrvatskog i srpskog jezika'.". Krleža je kao ravnatelj Leksikografskoga zavoda hrabro stao u obranu svojih suradnika te u svojem odgovoru (25.IV.1952.) u listu *Naprijed* uzvratio pitanjem je li svrha pisma nepotpisanoga čitatelja bila opomenuti upravu Leksikografskoga zavoda zbog pomanjkanja političke budnosti, ili se željelo reći "da je Leksikografski zavod ustaško leglo". Za Krstića kaže da nije bio frankovac, navodi točan naslov njegove knjige i nadodaje da ju je Krstić izdao zajedno s Petrom Guberinom. Pod trećom točkom u Krstićevu obranu kaže ovako: "da te razlike hrvatskog i srpskog književnog jezika doista i postoje, najboljim je dokazom to, što 'Borba' svakodnevno objavljuje svoje hrvatsko izdanje tačno po uputama ovih 'Razlika' Krune Krstića i Petra Guberine". Krležina obrana Krstića dugoročno gledano nije bila dovoljna. Dok je Petar Guberina, napominje N. Bašić, u Jugoslaviji uspio odagnati teret *Razlika...* od svojega imena, one su Krunu Krstića tragično obilježile. Još 1987. godine, neposredno pred Krstićevu smrt, optužio ga je jedan od partijskih komesara Leksikografskoga zavoda "za zločin *Razlika*" (Bašić, 2000: 194).

Unatoč tomu što su lektori imali granice do kojih su smjeli ići pri uvažavanju *Razlika...*, ta je knjiga, kaže N. Bašić, postala "osnovnim lektorskim vrelom za desrbizaciju tekstova koji su nakon 1945. preko Tanjugovih dopisništava i sredstava javnoga priopćavanja ulazili u Hrvatsku" te je kao "podstolni" lektorski priručnik odigrala "ključnu ulogu u očuvanju hrvatskoga književnojezičnoga izraza u razdoblju 1945.–90. [...]" (Bašić, 2000: 192). Međutim, koliko god joj mnogi Hrvati, i u Komunističkoj partiji, za vrijeme rata i nakon njega i bili skloni, u novim poslijeratnim političkim okolnostima hrvatskomu jezikoslovlju nije bilo moguće jezičnoteorijski graditi na njoj. Iako je u komunističkoj Jugoslaviji hrvatski jezik ispočetka bio priznat kao samostalan na temelju odluka AVNOJ-a od 1944. i drugih akata (usp. Babić, 2004: 46–49), ujedno je bio izvrgnut potiskivanju i dekroatizaciji. U prvom je naletu hrvatsko vojno, redarstveno i upravno-pravno nazivlje bilo zamijenjeno mnogim međunarodnicama iz sovjetskoga komunističkoga žargona, od kojih je dio već postojao u srpskom jeziku. Na potiskivanje hrvatskoga književnoga jezika pod beogradskim utjecajem u jeziku uprave upozorio je već 27.IX.1944. predsjednik ZAVNOH-a Vladimir Nazor:

> Ja kao Hrvat i predsjednik hrvatske države ne mogu /šutjeti/. /.../ /Z/aveli /ste/ jezik beogradske čaršije. Vi ga namećete i /.../ na teritoriju hrvatske države. Nas Hrvate to vrijeđa i /.../ /d/ok ste ovdje /.../ imate pisati hrvatski. Sve što iz Hrvatske izlazi i u nju ulazi mora biti na hrvatskom jeziku.[2]

Polazeći od zaključaka ZAVNOH-a, u kojima se hrvatski Srbi pored Hrvata proglašavaju konstitutivnim narodom u Hrvatskoj, Ivo Frol tumači 1945. godine u brošuri *O novoj prosvjetnoj politici* ovako: "Nije tu, u prosvjeti, pitanje samo ravnopravnosti ćirilice i latinice, nego da Srbi imaju i imat će [u federalnoj državi Hrvatskoj] sve mogućnosti i sva sredstva da organiziraju svoj nacionalni život, svoja kulturna društva, da dadu nacionalni odgoj svojoj omladini, da žive kao potpuna nacionalna cjelina." (Frol, 1945: 12). Frol se ne izjašnjava o pitanju književnoga jezika Hrvata i Srba. U Komunističkoj partiji glede toga očigledno nije bilo sloge. Dok se na najvišim razinama priznalo postojanje hrvatskoga

2 *Navedeno prema Jandrić, 2000: 393–412 (vrelo: D. Bilandžić, Hrvatska moderna povijest, Zagreb, 1999., str. 201., Izvori za istoriju SKJ 20. Beograd: Izdavački centar Komunist, 1987., str. 26.–28.).*

kao zasebnoga jezika, u škole je na prostoru cijele Hrvatske, pa i na područjima na kojima su živjeli pretežito Srbi, uveden 1945. Nastavnim planom i programom ZAVNOH-a od 25.IX.1944. kao školski predmet "hrvatski ili srpski jezik" (Ogrizović, 1982: 271). Taj je naziv većini bio zadovoljavajući jer se mogao tumačiti na različite načine. Prevagnulo je unitarističko tumačenje, slijedom kojega su hrvatski Srbi u školstvu prihvatili hrvatski književni jezik uz određeni stupanj njegove dekroatizacije.

Od svibnja 1945. nadalje jugoslavenske su komunističke vlasti provele masovne likvidacije zarobljenika (najviše Hrvata), neistomišljenika i potencijalnih političkih protivnika. Ujedno su se posvetile društveno-političkom preodgoju stanovništva prema boljševističko-staljinističkim metodama, s ciljem stvaranja integrativnoga jugoslavenskoga "bratstva i jedinstva" komunističke orijentacije (usp. Ogrizović, 1982: 268, 272, 275–276, 283–284, Grčević, 2011: 33–38). Guberinino i Krstićevo teorijsko razgraničenje hrvatskoga i srpskoga postalo je u tom surječju, posebice nakon Novosadskoga dogovora 1954., društveno-politički neprihvatljivo, to više što se u novoj jugoslavenskoj državi provodila stigmatizacija svega što je podsjećalo na protujugoslavensku i poraženu Nezavisnu Državu Hrvatsku, u kojoj je Guberina-Krstićeva književnojezična koncepcija bila bitnom jezičnopolitičkom okosnicom, bez obzira na njihova pravopisna i ina razilaženja s vlastima NDH. "Poslije oslobođenja" iz knjižnica su i škola "izlučene ustaške i druge neprijateljske knjige", "zabranjen je 'korijenski pravopis' i uveden Boranićev pravopis" (Ogrizović, 1982: 284). O daljnjim okolnostima koje su zavladale u poslijeratno vrijeme, progovorila je Smiljana Rendić 1971. godine u svojem poznatom članku *Izlazak iz genitiva ili drugi hrvatski preporod*, zbog kojega je osuđena na godinu dana zatvora i na još godinu dana zabrane javnoga djelovanja (usp. predgovor V. Čuture u Rendić, 2012: 19). S. Rendić ocjenjuje da je "Sustavna opasnost radikalne kolonizacije hrvatskoga jezika počela" "paradoksalno, tek u novoj Jugoslaviji nastaloj iz partizanskoga rata za narodno oslobođenje." Poslije rata, "sve pod geslom bratstva i jedinstva, sve i uz činjenicu da je znatan broj Hrvata bio u partizanima, hrvatsko ime bilo je praktički proskribirano, odium ustaštva bačen je na cijelu Hrvatsku" (Rendić, 2012: 62). U vrijeme dok je S. Rendić pisala svoj tekst, nastojalo se u jugoslavenskim okvirima "te hrvatske partizanske i prve poratne godine" "revalorizirati". S. Rendić to je ocijenila besmislenim:

> "Jer, opet jednom, ima li smisla mitizirati povijest, može li naknadno mitiziranje povijesti biti zbiljski korisno? Nije li istina uvijek bolja od najplemenitijega mita, pa ma kako bila gorka i crna? Nije li hrabrost za priznanje gorkih istina ipak najbolji način da ih se prebrodi kroz kvalitativnu izmjenu?" (Rendić, 2012: 62–63).

Do sada ovdje izloženo ne znači da Guberinina rasprava jezičnoteorijski nije utjecala na hrvatske jezikoslovce u poslijeratnoj Jugoslaviji. Poimanje "hrvatskoga književnoga jezika" kako ga definira Guberina, postalo je 1967. godine okosnicom *Deklaracije o nazivu i položaju hrvatskoga književnoga jezika*. U njoj se traži ravnopravnost "hrvatskoga književnoga jezika" i kritizira se činjenica da se pod ustavnom odredbom o "srpskohrvatskom odnosno hrvatskosrpskom jeziku" na štetu hrvatskoga širi "srpski književni jezik" kao "državni jezik" Jugoslavije (Hekman, 1997: 25–29). Tim se je zahtjevom odbacila odredba Novosadskoga dogovora iz 1954. u kojoj se tvrdi da je "književni jezik" koji se razvio "oko dva glavna središta, Beograda i Zagreba, jedinstven, sa dva izgovora, ijekavskim i ekavskim".

Budući da se suvremeni hrvatski književni jezik i njegov odnos prema srpskomu u Guberine

i u Deklaraciji shvaćaju na isti način (jezik koji je kao "hrvatski književni" poseban i neovisan od srpskoga), – a na koji se način od 1945./1954. do Deklaracije u hrvatskom jezikoslovlju tako nisu opisivali – postavlja se pitanje je li Guberinina definicija mogla utjecati na autore Deklaracije. Na sjednici povjerenstva Matice hrvatske na kojoj se sastavljala Deklaracija, Radoslav je Katičić rukom zapisivao ono što su govorili drugi članovi povjerenstva. Katičić kaže da je pisao "ono što su govorili Miroslav Brandt, Tomislav Ladan, Dalibor Brozović i drugi" (Katičić, 2013: 17). Tomislav Ladan objavio je 1968. godine (*Kritika*, br. 1), nedugo nakon donošenja Deklaracije, recenziju *Centaurski rječnik centaurskog jezika* (usp. Kritika 1969, 48–58). U njoj preuzima i razrađuje metaforu o "konjomagarcima" i srpskohrvatskom kao centaurskom jeziku koju je u veljači 1941. formulirao i objavio Guberinin suautor Kruno Krstić (Bašić, 2000: 187, 188). To dokazuje da je Ladan 1968. iščitavao radove K. Krstića. On ih je zasigurno čitao i prije jer je Krstić bio jedan od Ladanovih učitelja koji je na Ladana višestrano utjecao (Bašić, 2008: 125). Iako Ladan ne spominje Guberinu ni Krstića, prvi dio njegova teksta *Jezik književnosti, književni jezik i rječnik književnoga jezika* iz 1969. godine (Kritika 1969: 147–171) čita se kao vrhunski nastavak i bravurozna aktualizacija Guberinine rasprave iz 1940. Pojedine Ladanove formulacije izrazito podsjećaju na Guberinine, npr.: "istovjetiti dijalekt s književnim jezikom" (Guberina, 1940: 29), "istovijetiti pučki i književni jezik" (Ladan: Kritika, 1969: 148). Ladan komentira da se naš "obrazovni i javni, obavještajni jezični standard temelji na onom dijelu maretićevštine što sustavno zaobilazi jezično blago hrvatske književnosti, te se produbljuje jaz između jezika same književnosti (kao cjeline) i promicanog jezičnog standarda." (Kritika, 1969: 153). Istu je misao prije njega izrazio Guberina (1940: 20, usp. početak ovoga članka). Ako prihvatimo tezu da je tekst Deklaracije posredstvom T. Ladana bio pod utjecajem Krstićevih i Guberininih radova, lako bismo mogli objasniti i to zašto se u Deklaraciji spominje širenje srpskoga književnoga jezika kao "državnoga jezika" na štetu hrvatskoga (usp. Bašić, 2008: 125). Za Ladana je službeni izraz "varijanta" kao naziv hrvatskoga (književnoga) jezika neprihvatljiv, pa kaže da je on "od svih pobrojanih naziva" "najmanje sretan" "i najmanje znanstveno opravdan" (Kritika, 1969: 155, usp. i 158–159). Lucidno pokazuje da "hrvatska varijanta" hrvatskim jezikoslovcima znači "hrvatski književni jezik", a da pojedinim srpskim jezikoslovcima predstavlja tek sredstvo u pokušaju da se hrvatski književni jezik ukine. Ladan završava svoj tekst iz 1969. ovim riječima:

> "Ja sam se osobno htio pozabaviti samim Rječnikom [Rječnikom Matice hrvatske i Matice srpske iz 1967.], ali sam – sudeći po svemu – tjerajući iz njega leksikografsku lisicu, istjerao starog jezičnog vuka, i sad mi je – da još malo protegnem tu staru vukovsku prispodobu – kao Crvenkapici pred raljama što strše iz dobroćudne kapice njezine jezikoslovne bakice..." (Kritika, 1969: 171)

Krstić svoj gore spomenuti tekst iz 1941. također završava aludiranjem na "vuka", tj. "vukovske straže":

> "Ja i moj prijatelj Guberina vjerujemo, da će nakon decenija magle, vukovske straže i nasilnog »saobražavanja« *Hrvatska jezična akademija riješiti mnoga danas još nejasna pitanja* i ostati da kao trajan čuvar bdije nad životom onog kulturnog zakona, koji je još dr. Antun Radić zvao *posebnim hrvatskim književnim jezikom*." (Samardžija, 2012: 573)

U poslijeratnoj Jugoslaviji prvi je o Guberina-Krstićevoj knjizi javno progovorio Stjepan Babić i time snažno pridonio širenju Guberinina pristupa hrvatsko-srpskom jezičnom pitanju iz 1940. Babić je to učinio 1971. u tekstu *Lingvističko određenje hrvatskoga književnog jezika* (možda u nekim

svojim tekstovima fragmentarno već i prije). Taj Babićev tekst jedan je od ključnih tekstova u novijoj hrvatskoj jezičnopolitičkoj povijesti. Babić u njemu, oslanjajući se na Guberinu, odbacuje Brozovićevu klasifikaciju iz knjige *Standardni jezik* (1970.) prema kojoj su hrvatski i srpski kao konkretni standardni jezici varijante srpskohrvatskoga apstraktnoga standardnoga jezika.[3] Pored svoje kakvoće Babićev je tekst poseban i zato što je objavljen kao uvodni tekst ispred izjave Matice hrvatske od 16.IV.1971. kojom se Novosadski dogovor proglašava bespredmetnim i nevažećim. U tekstu izjave Matice hrvatske govori se u skladu s Babićem i Guberinom o "samobitnosti hrvatskog književnog jezika" i o nametanju "srpskoga književnoga jezika". Izjavi Upravnoga odbora Matice hrvatske pridružili su se svojim izjavama Hrvatsko filološko društvo i Institut za jezik JAZU. Njihove su izjave u *Jeziku* objavljene iza izjave Matice hrvatske, a na njih se nadovezuje Božidar Finka kratkim, no također značajnim rezimeom s naslovom *O otkazivanju Novosadskoga dogovora*. Svim tim povijesnim tekstovima u kojima se govori o "hrvatskom književnom jeziku", udaren je Babićevim uvodnim člankom pečat Petra Guberine i njegove definicije "hrvatskoga književnoga jezika". Odmah na početku Babić ističe da je Guberina dao jasan i jednoznačan odgovor na pitanje "Zašto možemo govoriti o posebnom hrvatskom književnom jeziku?". Komunistička partija Hrvatske isprva je "prihvatila Guberinino učenje", a Guberininim utjecajem Babić tumači i izričito spominjanje hrvatskoga jezika u Odluci AVNOJ-a od 15.I.1944. te u drugim pravnim aktima nastalima neposredno nakon Drugoga svjetskoga rata (citira i predgovor Frolovoj knjizi iz 1940.). To što Guberinin odgovor "nije postao općom svojinom naše svijesti", Babić tumači time što "njegovi istomišljenici nisu bili desosirovski, strukturalistički obrazovani da bi uspješno mogli razrađivati njegove ideje". Sam Guberina ih nakon rata nije nastavio razrađivati, "a njegovi su protivnici uspjeli pozitivan odjek u javnosti ugušiti pseudolingvističkim skretanjem na nelingvističke kolosijeke." Poslije političke prilike više nisu dopuštale da se o Guberininu tekstu ozbiljno lingvistički raspravlja (Babić, 1971: 129-130).

Iz Babićevih tekstova (pa tako ni iz drugih relevantnih radova) ne može se, ili se samo teško može iščitati da je poimanje "hrvatskoga književnoga jezika" kako ga definira Guberina, postalo 1967. godine okosnicom *Deklaracije o nazivu i položaju hrvatskoga književnoga jezika*. Babić ne spominje 1971. godine Deklaraciju jer bi to za ciljeve njegova teksta bilo kontraproduktivno. Da bi se to razumjelo, treba podsjetiti da je Deklaracija odmah po svojoj objavi bila dočekana s najžešćim osudama, ne samo iz Beograda, već i iz hrvatskih političkih krugova. Kakav je diskurs u povodu Deklaracije bio zavladao, oprimjeruju riječi saborskoga zastupnika Stjepana Mesića koji je u Saboru Deklaraciju nazvao "političkom diverzijom" i njezine potpisnike izjednačio s "bombašima" koji u Americi i Kanadi bacaju bombe na jugoslavenska predstavništva. I on se pridružio zahtjevu da se pokrene kazneni progon potpisnika Deklaracije: "Pridružujem se onim drugovima zastupnicima koji traže da se objelodane imena potpisnika, da se ne samo društveno i politički osude stavovi i potpisnici deklaracije nego da i tužilaštvo pokrene krivični postupak protiv odgovornih osoba.' (*Vjesnik*, 31.VII.1967.). Unatoč takvim reakcijama na Deklaraciju, daljnji su razvoji ipak tekli u skladu s njezinim zahtjevima. jezgrovit opis o tom daje S. Babić: "Dodat ću ovdje da su Srbi nekoliko puta poslije Deklaracije rekli da razvoj jezičnih prilika u Hrvatskoj znači ispunjenje zahtjeva iz Deklaracije,

---

3 *O jezičnoj politici Dalibora Brozovića, kojemu pripadaju velike zasluge za afirmaciju hrvatskoga kao samostalnoga jezika, vidi članak S. Babića Jezična politika Dalibora Brozovića u Babićevoj knjizi Hrvatski jučer i danas (Zagreb, 1995., 264-271). Vidi također podatke u nekrolozima u čast D. Brozoviću koje su napisali R. Katičić, M. Grčević, H. Hitrec i S. Babić u časopisu Jezik 56:4 (2009), posebice u nekrolozima S. Babića (131-132) i H. Hitreca (129-131). U skladu s tim jugoslavenske partijske strukture smatrale su D. Brozovića uz R. Katičića "najlucidnijim nacionalistom među lingvistima", kojega je lingvistički rad sav "usmjeren u pravcu radikalizacije zahtjeva Deklaracije." (usp. članak N. Bašić u Hekman, 1997: 199).*

a posebno amandmani na hrvatski ustav 1971. i ustav iz 1974. Taj ustav dobio je pitijsku rečenicu, ali ipak s nazivom hrvatski književni jezik [...]". (Babić, 2009: 110). Babić smatra da je takve razvoje iz sjene vjerojatno poticao i usmjeravao Vladimir Bakarić, kojega drži idejnim začetnikom Deklaracije.

ZAKLJUČAK

Spoznaje o Petru Guberini treba proširiti skidanjem prašine zaborava s činjenice da je njegov opis "hrvatskoga književnoga jezika" iz 1940. putem Deklaracije (vjerojatno zahvaljujući Tomislavu Ladanu) i Stjepana Babića (1971.) snažno utjecao na poimanje hrvatskoga jezika u hrvatskom jezikoslovlju i društvu. Iako je Deklaracija bila osuđena, a Stjepanu Babiću bilo zabranjeno obnašati rukovodeće funkcije, odredba o "hrvatskom književnom jeziku" ušla je 1974. godine u ustav SR Hrvatske. Nakon toga hrvatska je politička emigracija u Mainzu 1977. godine objavila pretisak Guberina-Krstićeve knjige. Time je poduprla težnje kulturno-političkih krugova u Hrvatskoj koji su podržavali Guberina-Krstićeve *Razlike*... i njihove ideje. Tim su krugovima svakako pripadali i pojedini istaknuti hrvatski komunisti. Da pretisak iz 1977. vjerojatno nije bio jedini pretisak, pokazuje primjerak te knjige koji mi je darovao profesor Stjepan Babić, a koji ne potječe iz naklade tiskane 1977. godine, a ni iz 1940.

LITERATURA

1. *Auburger, L. (2009). Hrvatski jezik i serbokroatizam. Rijeka: Maveda.*
2. *Babić, S. (1971). Lingvističko određenje hrvatskoga književnog jezika. Jezik 18:5, 129–137.*
3. *Babić, S. (2004). Hrvanja hrvatskoga. Zagreb: Školska knjiga.*
4. *Babić, S. (2009a). O Deklaraciji – činjenice i pretpostavke. Kolo XIX:1–2, 102–111.*
5. *Babić, S. (2009b). Bakarić i hrvatski književni jezik, J, 56:3, 2009., 115.–120.*
6. *Babić, S. (2009c). Hrvatski jezik za komunističkoga razdoblja, J, 56:3, 2009., 106.–114.*
7. *Bašić, N. (2000). Uvod u nastanak Guberina-Krstićevih Razlika. Jezik 47:4, 121–134.*
8. *Bašić, N. (2000). Odjeci Guberina-Krstićevih Razlika u hrvatskome jeziku i jezikoslovlju. Jezik 47:5, 179–194.*
9. *Bašić, N. (2008). U spomen. Tomislav Ladan (1932.-2008.). Jezik 55:4, 121–126.*
10. *Brozović, D. (1970). Standardni jezik. Zagreb: Matica hrvatska.*
11. *Frol, I. (1940). Kako ćeš pravilno pisati? Osnovne gramatičke i pravopisne upute. Zagreb: Hrvatska naklada.*
12. *Frol, I. (1945). O novoj prosvjetnoj politici. Svezak 1. Zagreb: Odsjek za štampu i prosvjetnu propagandu Ministarstva prosvjete Hrvatske.*
13. *Grčević, M. (2011). Kroatien auf dem Weg in die EU. U: Kroatischer*
14. *Unabhangigkeitskampf: berechtigt und gerecht. Sieben Antworten auf Ulrich Schillers Buch*
15. *Deutschland und „seine" Kroaten. Borić, Gojko (ur.). Köln, Zagreb, Split, Munchen,*
16. *Stockholm, Düsseldorf: Kroatischer Weltkongress. 11–48.*
17. *Guberina, P., Krstić, K. (1940). Razlike između hrvatskoga i srpskoga književnog jezika. Zagreb: Matica hrvatska.*
18. *Guberina, P.(1940). Zašto možemo govoriti o posebnom hrvatskom književnom jeziku? U:*
19. *Guberina, Petar, Kruno Krstić, 1940: 7–74.*
20. *Hekman, J. (ur.). (1997). Deklaracija o nazivu i položaju hrvatskog književnog jezika. Treće izmijenjeno i dopunjeno izdanje. Zagreb: Matica hrvatska.*
21. *Ivšić, S. (1938). Tužbe zbog kvarenja jezika. Hrvatski jezik 4–5, 73–78.*

22. Jandrić, B. (2000). Sveučilišni nastavnici Filozofskog fakulteta u Zagrebu u obrani sastavljača i potpisnika "Deklaracije o nazivu i položaju hrvatskog književnog jezika". Dijalog povjesničara / istoričara 4. Ur. B. Bibić, I. Graovac. Zagreb : Friedrich-Neumann Stiftung 393-410.

23. Katičić, R. (2013). Razgovor s akademikom Radoslavom Katičićem. Školske novine, 7.V.2013., br. 17. 15-18.

24. Katičić, R. (1986). Novi jezikoslovni ogledi. Zagreb: Školska knjiga.

25. Kritika (1969). Hrvatski književni jezik i pitanje varijanata. Posebno izdanje časopisa Kritika. Svezak 1. Zagreb.

26. Ogrizović, M. (1982). Školstvo i prosvjeta u Hrvatskoj u jesen 1944. i u 1945. godini. Zbornik

27. Zavoda za povijesne znanosti IC JAZU, 11. 233-288.

28. Rendić, S. (2012). Katolički identitet i hrvatski preporod. [Priredio i predgovor napisao Vlado Čutura]. Zagreb: Glas Koncila.

29. Šimunović, P. (1993). Blaž Jurišić. U: Portreti hrvatskih jezikoslovaca. Zagreb. 231-238.

30. Samardžija, M.(ur.). (1999). Norme i normiranje hrvatskoga standardnoga jezika. Zagreb: Matica hrvatska.

31. Samardžija, M. (2008). Hrvatski jezik, pravopis i jezična politika u NDH. Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada.

32. Samardžija, M. (2012). Hrvatski jezik i pravopis od ujedinjenja do kraja Banovine Hrvatske (1918.-1941.). Zagreb: Školska knjiga.

33. Spomenica 2006. Spomenica preminulim akademicima svezak 133. Petar Guberina 1913. 2005. Zagreb: HAZU.

34. Stoljeća (2011). Blaž Jurišić. Mate Hraste. Rasprave i članci. Priredio Josip Lisac. Stoljeća hrvatske književnosti. Zagreb: Matica hrvatska.

35. Švab, M. (1995. Građa za bio-bibliografiju Krunoslava Krstića – u povodu 90-godišnjice rođenja. Prilozi za istraživanje hrvatske filozofske baštine 21:1-2 (41-42), 315-334.

Mario Grčević
Centre of Croatian Studies, University of Zagreb,
Department of Croatology, Zagreb, Croatia
grcevic@hrstud.hr

CONTRIBUTION OF PETAR GUBERINA TO CROATOLOGY

Original scientific paper

UDK: 821.163

SUMMARY

In the book "Differences between Croatian and Serbian literary language" (Zagreb, 1940) by Petar Guberina and Kruno Krstić, Guberina's article "Why can we speak about a separate /standard/ Croatian language?" is published. This article represents Guberina's extraordinary contribution to the Croatian linguistic studies. Guberina provides a theoretical description of the Croatian literary language that did not exist up to that time. Although his and Krstić's book had not been mentioned in linguistic circles for a long time after World War II, it has very strongly influenced the development of the Croatian language and has left a deep and long-lasting mark in its history.

Key words: *Petar Guberina, Croatian literary language, structuralism*

In 1940 Petar Guberina and Kruno Krstić published the book entitled *'Differences between Croatian and Serbian Literary Language'*. Guberina's discussion on *Why we can talk about a special Croatian language* was published as an introduction to this book. In the year 1997/1998 Stjepan Babić says about this book – about sixty years after it had been published – that it is "the best and most comprehensive text written on the Croatian-Serbian differences up to now, although there have been a lot of topics written on this issue, especially in the last ten years." (Babić, 2004: 102). Babić states that it is a pity that 'at the beginning of the free Croatia professor Guberina did not let us publish the whole book in reprint. He allowed us only to publish the introductory discussion of this book: 'Why we can talk about a special Croatian literary language.' (2004: 102).

In his debate Guberina describes the term Croatian literary language and compares it with the Serbian-on the basis of the contemporary structuralist linguistic knowledge. Linguistic-theoretic innovativeness of his approach is most easily recognizable when compared to other approaches of the time, such as the approach of S. Ivšić in the article *Complaints due to the deterioration of*

the language from 1938. Ivšić confuses concepts of *literary language* and the *urban language* and argues that we should find role models "in the living speech of our villages," and that it should "be defended by letting it enter, as much as possible, into all branches of our urban language":

> "Rarely is any literary language close to its source as ours, yet even today despite all the influences it neither broke nor weakened a lot the main link with the living speech of our village, from which it emerged. Therefore will the gifted writers, who come from the countryside and do not stop, even after moving, feeling the power and charm of the spoken word, its swinging and swaying into different sounds and multiple blending of one word with another word in new images with new meanings, and bring prosperity to our literary language and life-giving power of youth, which does not get old." (Ivšić, 1938: 78)

Unlike Ivšić, Guberina delimits the concepts of *literary language – the dialect* and terms *diachrony* (*language history, dynamic moment*) – *synchrony (present) state of the language, static moment*) (Guberina, 1940: 7-12). He points out that he is talking about Croatian "literary language", not "the material for the Croatian Linguistic Atlas" (12). For Guberina the "Croatian literary language" is "a common Croatian language" which, unlike dialects spreads in "the written form" as well (12). He explains that for "the existence of language" that what is relevant is "only the current state of language" (9). Guberina differs concepts of "language of literature" and "literary language" (in the sense of "standard language") and says that "literary language", "is enriched, a larger group of people knows and nourishes it" (13).

From Guberina's discussion it is clear that the Croatian literary language is autonomous in relation to the dialects and new Schtokavian dialect which was idealized as the merit of referential literary language by new grammatists, mostly followers of Vuk. Guberina explicitly criticizes that "those who are trying to identify the dialect with literary language, do not follow linguistic principles at all." (29). Linguistic principles for Guberina are synchronic structuralist principles applied to the literary language which is the subject of linguistic cultivation, became largely influenced by the Prague linguistic circle. Guberina rejects the language of folk songs as an authoritative model for the Croatian literary language (20). Regarding this he points to a split between the dominant philologists of Vukovian new grammatist orientation and Croatian writers:

> "as much as you appreciate Vuk because of his collection of folk art, it should be noted that folk songs and stories cannot be a criterion for the present state of the language. [...]The language of folk songs and tales belongs more to the history of the language, than to the expressive possibilities of today's language. Therefore, Serbian and Croatian grammarians committed an unforgivable mistake, when they founded all the rules and interpreted them with folk songs and stories. Croatian writers continued to develop literary language more naturally. Having a great literary heritage in front of them they were not only familiar with folk songs, but also with the individual creation of Croatian literature. "(20).

Into the description of the Croatian literary language Guberina includes stylistic criteria, showing that some linguistic elements are part of the Croatian language at certain stylistic levels. Guberina included stylistic measures under the influence of the French stylist Charles Bally. In 1997/1998 Stjepan Babić notes that Guberina's "stylistic views in our linguistics are not exceeded even today." (Babić, 2004: 102).

While Stjepan Ivšić does not make any statements regarding the correlation of contemporary Croatian and Serbian literary language - probably because as a new grammarian he did not have a profiled attitude towards this-, Guberina devoted much of his discussion to this and Croatian - Serbian literary differences. Under the influence of (probably) French linguistics, in which the question of synonymy was studied at a very early stage, Guberina argues that "the language has no synonym," which allows him to reject Belgrade's quirk of language policy that Croatian and Serbian equivalents "enrich" "our" language. Guberina convincingly shows that what is in the Croatian language dialect, in Serbian can be literary language, and vice versa. As essential factors for synchronic limiting of Croatian literary language he introduces the concepts of *language practice* and *language feeling*. While the term language feeling could have been taken from new grammarians, the term *language practice* was probably taken from the then modern linguistics which was then beginning to constitute pragmatics as a linguistic discipline. With the help of its terminology Guberina rejects diachronic, standardized benchmarks that have been followed by Croatian new grammarians and notes that T. Maretić "advised not to use the word *petal/latica*, because we do not know the etymology of it. What is the role of etymology in today's literary language, can best be shown exactly by this word, which all Croatians feel as a true Croatian word. "(Guberina, 1940 : 22, emphasized by M. G.). Relying on linguistic feeling, Guberina and Krstić reject some words as non-Croatian words" that may very well withstand philological criticism "and that are" created in the spirit of Schtokavian dialect, the foundation of what is mutual in Croatian and Serbian literary language." (Guberina – Krstić, 1940 : 77). They reject them because "it is not in accordance with the Croatian language feeling, because their place in Croatian literary practice is occupied with another word." Accordingly, Guberina ends his introductory essay with these words: "If the Croats did not have their own literary language, then there would be no sense of Croatian language, then you would not feel that many Serbian language means are contrary to the spirit of the Croatian language." (74)

Guberina, in his discussion on the then highest scientific level, expressed what many of his contemporaries thought, and did not know how to express. Although his innovative approach to individual segments was determined by his stay in France and the local learning about the latest trends in linguistics, he probably got the key incentives when writing his work from Croatian linguists. Ivan Esih, who was the editor of the magazine Omladina/The Youth together with Blaž Jurišić in 1928/29, acquainted the Croatian public in 1931/1932 with the ideas of the Prague linguistic circle and with the guidelines of cultivating literary language as it is implemented in the Czechs, Slovaks and Poles. Esih proposed that a Society of Croatian literary language and literature should be established by analogy to societies in other nations. "(Samardžija, 1999:42). Such a society was established in 1936/1937 named "Croatian language". The purpose of the society was "taking care of the Croatian language, ie its improvement, keeping its spirit and commitment to its proper use in all areas of speech and writing." In order to achieve these objectives, in 1938 the Society established its magazine *Hrvatski jezik/Croatian Language*. It was edited by Stjepan Ivšić. In the issue 2-3 Ivšić published his text *Croatian literary language* in which he replies to an anonymous author who held it against him and the society "Croatian language" that they allegedly "accepted Maretić's 'teaching': *that Vuk is the only, and not only best source of the Croatian literary language....*". Defending Maretić, Ivšić shows that the language of Schtokavian stylistics in Croatian literature

is much older than Vuk Karadžić, but some carefully selected quotations and interpretations of V. Jagić and A. Radić show that he does not belong to the circle of linguists who approach the question of the Croatian and Serbian literary language, as reported, in a "separatist" way. To what extent Ivšić considered Croatian literary language as independent, he described in accordance with new grammarian principles of his teachers and in the way that we presented at the beginning of this article. Although Ivšić is one of the greatest and most meritorious Croatian linguists, despite his merits in the field of language history, dialectology and accentology, due to his exclusive new grammatist orientation, he was not able to cope with tasks that were posed upon him in the field of contemporary Croatian language culture. This was obviously the reason that shortly after the founding of the society "Croatian language" in 1938 under the leadership of its member and co-founder Blaž Jurišić the Movement for Croatian language started with its work. Among the prominent members of the Movement ... was Kruno Krstić, and Peter Guberina joined in 1939 after completing his doctorate at the Sorbonne in Paris. As a result of the work of The Movement ... was the book *Differences between Croatian and Serbian literary language*, edited and published by Matica hrvatska in 1940, and signed by Peter Guberina and Kruno Krstić. The authors most likely wrote it following the proposal of Blaž Jurišić (Šimunović, 1993: 235). In 1941 Jurišić wrote a very favorable and informative review about it, in which he stated that this book did not create, but listed existing Serbo-Croatian language differences, and that those persons "have no right to be angry with this book, they who spent twenty-three years removing consistently and mercilessly our domestic expressions from all areas of our domestic life and replaced them with theirs and they who, in their language offensive marked the last Croatian community building in Sutla with the notice of the Serbian version 'Opština' as a visible symbol of their language hegemony." (Stoljeća/ Centuries, 2011: 109).

Guberina–Krstić's book at the time of its publication was positively accepted by the leadership of the communist party of Croatia. Petar Guberina told Stjepan Babić that his first wife, who was a prominent party member, showed the manuscript of *Differences* ... to Vladimir Bakarić. Bakarić told her "this is a good book and it should be published as soon as possible" (Babić, 2009b: 117). That the Party had a positive attitude towards *Differences*..., is shown by the Introduction to the booklet of the prominent Croatian communist Ivo Frol *How to write correctly?* published in 1940. (comp. Babić, 1971: 129–130).[1] The Introduction was signed by the publisher (Hrvatska naklada/ Croatian Publication). The author of the Introduction was probably Otokar Keršovani (1902 – 1941). Croatian Biographical Lexicon notes that he after leaving the prison in 1940 (he had been in prison since 1930) settled down in Zagreb and worked in Croatian Publication related to the Communist Party. With regard to *Differences* ..., on February 26 1989 in the newsmagazine Today (Danas) Petar Guberina declared that he had observed the language as two variants and had no intention to publish it, but it was Otokar Keršovani who decided on it as a responsible person in the Communist Party of Croatia (V. Anić, Language and Freedom/Jezik i sloboda), Matica hrvatska, Zagreb, 1998, pp. 28). The question of Croatian-Serbian literary-language differences is explained in the Introduction as was done in the book by Guberina and Krstić that was published that very same year:

1 *Frol was as a communist during the war captured in Jasenovac, and after the war he had high political functions in Croatia. The 1940 booklet was written in a sophisticated Croatian literary language, which he systematically refers to as Croatian language.*

"Finally, one more remark. Serbian and Croatian language are undoubtedly very related, close. Among people it is not always easy to determine where Croatian stops and Serbian language starts, and it could not remain without influence on these two literary languages. However, it is not one, identical language, as it can easily be identified by anyone who carefully compares their grammar, spelling and linguistic treasures. As clear as it is that we should suppress any attempt to artificially violently deepen the differences between the two brotherly and so related literary languages, so again it would be wrong to try to forcibly, artificially erase any distinction between them and create some artificial Serbo-Croatian language. Our workers, who by nature of their social and economic position of having to move all over the territory of Yugoslavia, are often in practice prone to mix all elements of both languages and, therefore, speak and write in a language that represents an artificial, and not real mixture of both literary languages. This booklet should help them, to liberate themselves, to get used to properly writing their own language. Such writing, of course, is not and should not be linked with any sense of chauvinism, and will therefore be far from any thought that in this way a gap between the two brotherly peoples is created, as some reactionary elements in Croatian and Serbian people are trying to achieve." (Frol, 1940: 6)

The existence of two different literary-language systems on the Croatian and Serbian side (with an estimated 3,000 to 4,000 different words) was described before Guberina and Krstić in 1935 by the Montenegrin linguist Radosav Bošković in the text *On the lexical and stylistic differentiation of Serbian and Croatian literary language*. This text where the author prophesies the disappearance of Croatian specialties in favor of Serbian ones was published in the Serbian magazine Our Language/Naš jezik . Its sequel announced – apparently for political reasons that ordered that there should be no mention of "differences" – was never published. As a response to Bošković and his sympathizers, Guberina and Krstić pointed out in their book that in preparation of their dictionaries they were led by the desire " to remove from the Croatian literary language someone else's words, which in various ways in recent years have begun to penetrate from the east into our schools, offices, books, newspapers, and by them into everyday speech." (Guberina – Krstić, 1940 : 7) . After Bošković, in 1937 Julije Benešić published as a contribution to the dictionary within the book *Gramatyka języka chorwackiego czyli serbskiego* (Warsaw, 1937) for the needs of Polish translators a list with about 1300 Croatian – Serbian lexical differences.

S. Babić summarizes his impressions on the destiny of Guberina–Krstić's book in the Academy's *Memorial* dedicated to Petar Guberina in these words:

" At the time it came out, it was attacked as much as critically acclaimed, not only by Serbs but also by Croatians, and then suppressed, and at the time of the Independent State of Croatia/NDH and later in the new communist Yugoslavia. In the NDH, because Guberina opposed Ante Pavelić, head of NDH, regarding orthographic principles, and in communist Yugoslavia, which initially legally accepted four equal Slavic languages, Croatian, Serbian, Slovenian, Macedonian, could not, in terms of the Croatian literary language, go so far as Guberina, and Unitarian winds blew early and in 1954 completely overcame and then Guberina's book became undesirable. And when free Croatia was created, the book already belonged to half – a – century old history, was replaced by newer, more complete and more accessible in the market – book by Brodnjak *Differential dictionary of Serbian and Croatian languages* because Guberina did not let *Differences* to be reprinted, and for them to be a supplement was not even considered. "(Memorial, 2006 : 25).

While it is true that the publication of Guberina – Krstić's Spelling rules was prevented in the Independent State of Croatia, and that Krstić entered into a difficult conflict with the Head of NDH Ante Pavelić, Guberina's discussion of Guberina – Krstić's book during the NDH was not suppressed. Indeed, in 1942 NDH authorities published as morphological spelling a brochure/ booklet *Differences between Croatian and Serbian literary language* – According to linguistic debate

on Croatian language by Dr. Petar Guberina (Samardžija, 2008 : 425-442). It is not clear whether P. Guberina personally participated in the preparation of this publication, but given his position and connections in the Ustasha movement it is impossible that it was published without his knowledge or against his will. During the war, Guberina worked in Italy, and was an employee of the consulate of the Independent Croatian State in Milan. Therefore his position enabled him to help many who were fleeing persecution of the repressive apparatus of the NDH, especially many Jews. He was associated with the French and Italian resistance movement and gained a great reputation in those circles, and also helped Tito's partisans (Bašić, 2000: 193-194). All this enabled him to get a job immediately after the war, in the Yugoslav diplomatic service.

After World War Two Guberina–Krstić's book, on the one hand, was not mentioned and was stigmatized, and on the other hand, was used as a practical handbook for editing, as early as the first years of communist Yugoslavia. This was witnessed by S. Babić, who in the period between 1954 and 1955, was head of editorial services in the Croatian edition of the newspaper Borba/ Combat, which was first published in 1948. Babić says that Branka Burić (sister of the journalist and painter Vlado Burić) as a editor in Borba kept Guberina – Krstić's book in the drawer and used it in her work. According to her testimony, proofreaders were personally instructed by Vladimir Bakarić to use this book (Babić, 2009b: 117). And Miroslav Krleža knew about the fact that the editorial board of the Croatian edition Borba used Guberina – Krstić's Differences ... (Švab, 1995: 317). Magazine Naprijed/Forward (Organ of the Communist Party of Croatia) in 1952, using an anonymous reader's letters (11. IV.1952), accused certain associates of the Lexicographic Institute because of their past and expressed the opinion that they should not be employed in such an important institution. In this letter Krstić is argued to have been a "Frankist," before the war and that he was the " creator " of the " Ustasha dictionary and 'work' Differences in Croatian and Serbian languages. Krleža, as director of the Institute of Lexicography bravely defended its employees and in his response (25.IV.1952) in the magazine Naprijed posed the question whether the purpose of the letter of anonymous readers was to warn the Editors of the Institute of Lexicography of a lack of political alertness, or if they wanted to say "the Lexicographic Institute was a centre of Ustashas." He said Krstić was not a Frankist, he mentions the right title of his book, and adds that Krstić published it together with Petar Guberina. Under the third point in Krstić's defense he said the following:"that these differences between the Croatian and Serbian literary language did exist, the best evidence is that 'Borba' is daily published in its Croatian edition exactly as instructed by the authors of ' Differences... ' Kruno Krstić and Petar Guberina". Krleža's defense of Krstić in the long run was not enough. While Petar Guberina, said N. Bašić, managed to dispel the burden of Differences in Yugoslavia ... from his name, they tragically marked Kruno Krstić. Even in 1987, shortly before the death of Krstić, one of the party commissars of the Lexicographic Institute accused him of "the crime of Differences" (Bašić, 2000: 194).

Despite the fact that editors had to respect limits which they could reach in accepting *Differences...*, this book became, according to N. Bašić, " the essential editorial source for the deserbisations of texts from 1945 onwards that. through Tanjug correspondents and means entered Croatia "and as " illegal " manual of proofreading played " a key role in preserving the Croatian literary language expression in the period between 1945-90 [...] "(Bašić, 2000 : 192). However, as much

as many Croats accepted it, and in the Communist Party, during and after the war, in the new post-war political circumstances Croatian linguistics it was not possible to build on it in terms of linguistic theory. Though in communist Yugoslavia, Croatian language was initially recognized as an independent language based on the decision of AVNOJ/Anti-Fascist Council for the National Liberation – since 1944 and other acts (cf. Babić, 2004 : 46-49), also was subjected to repression and decroatization. In the first rush, Croatian military, police and administrative-legal terminology was replaced by many internationalisms of the Soviet communist jargon, part of which already existed in the Serbian language. President of ZAVNOH/State Anti-Fascist Council for the Liberation of Croatia Vladimir Nazor warned about the suppression of the Croatian literary language under Belgrade's influence in the language of administration as early as 27th of November 1944:

> I as a Croat and president of the Croatian state cannot be /quiet/. /.../ /You introduced/ the language of the Belgrade market. You impose it and /.../ on the territory of the Croatian state. We Croats are offended by this and /.../ /while you are here /.../ you must write in Croatian. All that enters and leaves Croatia must be written in the Croatian language.[2]

Based on the conclusions of ZAVNOH, in which the Croatian Serbs, besides Croats, were declared next constituent peoples in Croatia, Ivo Frol interpreted in 1945 in the brochure *On the new educational policy* in this way: "Here, in education, it is not just a question of equality of Cyrillic and Latin, but that the Serbs had and will have [in the Federal State of Croatia] all possibilities and resources to organize their national life, their cultural society, to give the national education to their youth, to live as a whole nation. " (Frol, 1945 : 12) . Frol remains silent on the issue of the literary language of the Croats and Serbs. The Communist Party in this regard is obviously not in any unity. While the highest levels recognized the existence of Croatian as a separate language, in schools on the entire Croatian territory, even in the areas where mostly Serbs lived, in 1945 by the Curriculum of ZAVNOH from 25.IX.1944, a school subject " Croatian or Serbian language "was introduced (Ogrizović, 1982 : 271) . This name was most satisfying because it could be interpreted in different ways. What prevailed was the Unitarian interpretation, pursuant to which the Croatian Serbs in the Croatian education accepted the Croatian literary language with a certain degree of decroatization.

Since May 1945 onwards, Yugoslav communist authorities carried out massive liquidations of captives (mostly Croatians), who did not share their views and were potentially their political opponents. The authorities dedicated themselves to the social-political reeducation of the population using bolsevist-stalinist methods, with the aim of creating an integrative Yugoslav 'brotherhood and unity' of the communist orientation (Ogrizović, 1982: 268, 272, 275–276, 283–284, Grčević, 2011: 33–38). Guberina and Krstić's theoretical division of Croatian and Serbian language became in this context, especially after the Novi Sad Agreement in 1954, socio-politically unacceptable, even more so because the new Yugoslav state carried out stigmatization of all that was reminiscent of the anti-Yugoslav defeated Independent State of Croatia, in which Guberina-Krstić's literary-language conception was an essential backbone of language policy, regardless of their spelling and other differences with the NDH authorities. "After liberation" from libraries

2 *Noted according to Jandrić, 2000: 393–412 (source: D. Bilandžić, Croatian Modern History, Zagreb, 1999, page. 201, Sources for the History of the Union of Communists of Yugoslavia 20. Beograd: Publishing center Communist, 1987, page. 26–28).*

and schools" Ustasha and other hostile books were extracted", "root spelling" was prohibited 'and Boranić's spelling was introduced "(Ogrizović, 1982: 284). In 1971. Smiljana Rendić spoke out about further circumstances that took place over the post-war time, in her famous article Exiting the genitive or the second Croatian revival, for which she was sentenced to a year in prison and for another year she was forbidden to work publicly (comp. Introduction of V. Čutura in Rendić, 2012: 19). S. Rendić states that "The systematic threat to the radical colonization of Croatian language has started" "paradoxically, only in new Yugoslavia formed from the partisan war for national liberation." After the war, "all under the slogan of brotherhood and unity, all including the fact that a substantial number of Croats was in the partisan movement, the Croatian name was practically proscribed, the odium of Ustaschas was cast on the whole of Croatia." (Rendić, 2012: 62). At the time when S. Rendić was writing her text, there was an attempt to, within Yugoslav frameworks, "revaluate" "those Croatian partisan and first post-war years". S. Rendić judged this as nonsense:

> "Because, once again, is there any sense to create myths out of history, can later creating myths out of history be really useful? Is the truth not better than any myth no matter how generous it is, however dark and black it is? Is not courage for confession of bitter truths the best way to overcome them through a qualitative change?" (Rendić, 2012: 62-63).

What has been illustrated now does not mean that Guberina's discussion did not affect the Croatian linguists in post-war Yugoslavia in terms of linguistic theory. Understanding "of the Croatian literary language" as defined by Guberina, in 1967 became the basis for the *Declaration on the name and position of the Croatian literary language*. It seeks equality of the "Croatian literary language" and criticizes the fact that under the constitutional act of "Serbo-Croatian or Croatian-Serbian language" at the expense of Croatian "Serbian literary language" as a "national language" of Yugoslavia is expanded (Hekman, 1997: 25-29). By this demand the act of 1954 Novi Sad Agreement was rejected, in which it is claimed that "literary language" that developed "around the two main centers, Belgrade and Zagreb, is unique, with two pronunciations, ijekavian and ekavian". (Hekman, 1997: 25-29).

Since the contemporary Croatian literary language and its relationship to the Serbian language in Guberina and in the Declaration are understood in the same way (the language as "Croatian literary" is separate and independent from the Serbian), - and the way in which from 1945/1950 to the Declaration of Croatian linguistics were not so described - the question is whether Guberina's definition could affect the authors of the Declaration. At the meeting of the committee of Matica hrvatska on which the Declaration was drafted, Radoslav Katičić wrote down in hand what other members of the committee said. Katičić says that he wrote "what Miroslav Brandt, Tomislav Ladan Josip Hamm and others had said" (Katičić, 2013: 17). In 1968, Tomislav Ladan published (Kritika/ Criticism, no. 1), shortly after the adoption of the Declaration, review *Centauri dictionary of centauri language* (c. Kritika 1969, 48-58). In it he takes up and develops the metaphor of "horse-donkeys" and Serbo-Croatian language as the Centauri language, which, in February of 1941, was formulated and published by Guberina's co-author Kruno Krstić (Bašić, 2000: 187, 188). This proves that in 1968 Ladan freely consulted works of K. Krstić. He certainly read them before because Krstić was one of Ladan's teachers who influenced Ladan in many ways (Bašić, 2008: 125). Although Ladan does not mention Guberina nor Krstić, the first part of his text *Language of literature, literary language and*

literary language dictionary, written in 1969. (Kritika 1969: 147-171) is read like a superb sequel and fantastic update of Guberina's debate from the 1940s. Certain formulations of Ladan are markedly reminiscent of Guberina, for example: "identify dialect with literary language" (Guberina, 1940: 29), "identify vernacular and literary language" (Ladan: Kritika, 1969: 148). Ladan comments that our " educational and public, intelligence language standard is based on the part of the legacy of Maretić which systematically bypasses the linguistic treasure of Croatian literature, and the gap is widening between the language of literature itself (as a whole) and promoted linguistic standards." (Kritika, 1969:153). The same thought was expressed before him by Guberina (1940: 20, cf. the beginning of this article). If we accept the argument that the text of the Declaration through T. Ladan was influenced by Krstić and Guberina's works, we could easily explain why the Declaration mentions the expansion of the Serbian literary language as a "national language" at the expense of Croatia (cf. Bašić, 2008 : 125) . For Ladan the official term "variant" as the name for the Croatian (literary) language is unacceptable, and he says that "out of all the listed names this term was" the least satisfying," " the least scientifically justified " (Kritika, 1969: 155, cf ., and 158 – 159). He lucidly shows that the" Croatia variant" to Croatian linguists means " Croatian language " and that to certain Serbian linguists it only represents a means to try to overturn Croatian literary language. Ladan ends his text in 1969 with these words:

> "I personally wanted to work on the Dictionary [Dictionary of Matica hrvatska and Matica srpska, 1967.], but – it seems – by chasing away the lexicographic fox, I chased a wolf and now feel – to use this old wolf character – as Little Red Riding Hood before the jaws that stick out from the kind cap of its linguistic granny..." (Kritika, 1969: 171)

Krstić in the aforementioned text published in 1941 also finishes with allusions to the 'wolf', and ' guards of the wolf':

> "I and my friend Guberina believe, that after decades of fog, wolf guards and violent »confusion of identity« *Croatian Language Academy will solve many today still vague issues and remain a permanent guardian* to protect the life of that cultural law, which already Dr Antun Radić called *Croatian literary language*." (Samardžija, 2012: 573)

In the post-war Yugoslavia Stjepan Babić was the first one to speak about Guberina-Krstić's book and thus strongly contributed to the spread of Guberina's approach to the Croatian-Serbian language issue from 1940. Babić did this in 1971. In his text *Linguistic determination of the Croatian literary language* (perhaps in some of his writings fragmented even earlier). This Babić's text is one of the key texts in the recent Croatian language-political history. In it, relying on Guberina, Babić rejects Brozović's classification from the book Standard Language (1970) according to which the Croatian and Serbian languages are a specific standard variant of Serbo-Croatian abstract standard.[3] In addition to its quality, Babić's text is special because it was also published as an introductory text before the Declaration of Matica hrvatska from 16.IV.1971 by which the Novi Sad Agreement is

3 On the linguistic politics of Dalibor Brozović, who is meritorious for the affirmation of Croatian as an independent language, see article S. Babić Linguistic policy of Dalibor Brozović in Babić's book Croatian yesterday, today, tomorrow (Zagreb, 1995., 264–271). See also data in necrologies in memory of D. Brozović written by R. Katičić, M. Grčević, H. Hitrec and S. Babić in the magazine Jezik/Language 56:4 (2009), especially in necrologies of S. Babić (131–132) and H. Hitrec (129–131). In accordance with this Yugoslav party structures considered D. Brozović along with R. Katičić "the most lucid nationalist among linguists", whose linguistic work is completely "directed towards the radicalization of the demands of the Declaration." (comp. Article by N. Bašić in Hekman, 1997: 199).

declared irrelevant and invalid. The text of the declaration of MH speaks according to Babić and Guberina about the "identity of the Croatian language" and the imposition of "the Serbian literary language". To the statement of the Management Board of Matica hrvatska, statements of Croatian Philological Society and the Institute for Language of the Yugoslav Academy of Sciences and Art were joined. Their statements in the *Jezik/Language* were published after the statement of Matica hrvatska, and Božidar Finka continued the idea of the statements in a short, but significant resume entitled *On denunciation of the Novi Sad Agreement*. To all these historical texts that talk about "Croatian literary language", and Babić's introductory article were marked by Petar Guberina and his definition of "Croatian literary language." In the very beginning Babić states that Guberina gave a clear and single-meaning answer to the question "Why we can talk about a separate Croatian literary language". The communist party of Croatia at first accepted Guberina's "interpretation", and Babić explains as Guberina's influence explicit mentioning of Croatian language in the Decision of AVNOJ reached on15.I.1944 and other legal acts (he also cites the 1940 introduction to Frol's book.). The fact that Guberina's answer did "not become common property of our consciousness", Babić explains with the fact that "his supporters were not educated in the de Saussure or structuralist manner to be able to successfully develop his ideas". Guberina himself did not continue working on them after the war, "and his opponents managed to destroy the positive effect in the public with pseudo-linguistic turning to non-linguistic paths." After that, the political situation did not allow serious linguistic discussions about Guberina's text. (Babić, 1971: 129–130).

From Babić's texts (and from other relevant works) cannot, or with difficulty be read that the concept of "Croatian literary language" as defined by Guberina, in 1967 became the basis for the *Declaration on the name and status of the Croatian literary language*. In 1971 Babić does not mention the Declaration because this would have been counterproductive for the objectives of his text. In order to understand this, one should know that the Declaration was immediately upon its publishing heavily attacked, from Belgrade, but also Croatian political circles. What discourses regarding the Declaration emerged, are illustrated in the words of the member of the parliament Stjepan Mesić who called the Declaration in the Parliament as a "political diversion" and its signatories equaled with "bombers" who bomb Yugoslav embassies in Canada and America. He also joined the demand to start the political exodus of the signatories of the Declaration: "I am joining those comrade representatives who want to make public the names of signatories of the Declaration, that their attitudes be socially and politically condemned, and that the Prosecution starts criminal procedure against the responsible ones.' (*Vjesnik*, 31.VII. 1967). Despite such reactions to the Declaration, further developments went on in accordance with its demands. A thorough description was given by S. Babić: "Here I will add that several times after the Declaration, Serbs said that the development of language situation in Croatia means the fulfillment of the demands of the Declaration, especially the amendments to the Croatian constitution of 1971 and the constitution of 1974. This Constitution got its Pythian sentence, but with the name of Croatian literary language [...]". (Babić, 2009: 110). Babić believes that such developments from the shadow were probably encouraged and directed by Vladimir Bakarić, whom he considers to be the ideological originator of the Declaration.

CONCLUSION

Knowledge about Petar Guberina should be spread by removing the dust of oblivion off the fact that his description of the 'Croatian literary language' published in 1940 through the Declaration (probably thanks to Tomislav Ladan) and Stjepan Babić (1971) strongly influenced the concept of Croatian language in Croatian linguistic studies and society. Although the Declaration was condemned, and Stjepan Babić was forbidden to perform high authority functions, the decision on the ' Croatian literary language' got into the Constitution of the Socialist Republic of Croatia in 1974. After that, Croatia's political emigration in Mainz published a reprint of Guberina-Krstić's book in 1977. This supported the aspirations of the cultural and political circles in Croatia who supported Guberina-Krstić *Differences* ... and their ideas. Some prominent Croatian communists certainly belonged to these circles. The reprint from 1977 probably was not the only reprint, as is proved by a copy of the book that was given to me by professor Stjepan Babić, and does not belong to the printed editions of 1977 and even 1940.

LITERATURE

1. *Auburger, Leopold. 2009. Hrvatski jezik i serbokroatizam. Rijeka: Maveda.*
2. *Babić, Stjepan. 1971. Lingvističko određenje hrvatskoga književnog jezika. Jezik 18:5, 129-137.*
3. *Babić, Stjepan. 2004. Hrvanja hrvatskoga. Zagreb: Školska knjiga.*
4. *Babić, Stjepan. 2009. O Deklaraciji – činjenice i pretpostavke. Kolo XIX:1-2, 102-111.*
5. *Babić, Stjepan. 2009b. Bakarić i hrvatski književni jezik. J, 56:3, 2009., 115.-120.*
6. *Babić, Stjepan. 2009c. Hrvatski jezik za komunističkoga razdoblja, J, 56:3, 2009., 106.-114.*
7. *Bašić, Nataša. 2000. Uvod u nastanak Guberina-Krstićevih Razlika. Jezik 47:4, 121-134.*
8. *Bašić, Nataša. 2000. Odjeci Guberina-Krstićevih Razlika u hrvatskome jeziku i jezikoslovlju. Jezik 47:5, 179–194.*
9. *Bašić, Nataša. 2008. U spomen. Tomislav Ladan (1932.-2008.). Jezik 55:4, 121-126.*
10. *Brozović, Dalibor. 1970. Standardni jezik. Zagreb: Matica hrvatska.*
11. *Frol, Ivo. 1940. Kako ćeš pravilno pisati? Osnovne gramatičke i pravopisne upute. Zagreb: Hrvatska naklada.*
12. *Frol, Ivo. 1945. O novoj prosvjetnoj politici. Svezak 1. Zagreb: Odsjek za štampu i prosvjetnu propagandu Ministarstva prosvjete Hrvatske.*
13. *Grčević, Mario. 2011. Kroatien auf dem Weg in die EU. U: Kroatischer Unabhangigkeitskampf: berechtigt und gerecht. Sieben Antworten auf Ulrich Schillers Buch Deutschland und „seine" Kroaten. Borić, Gojko (ur.). Koln, Zagreb, Split, Munchen, Stockholm, Dusseldorf: Kroatischer Weltkongress. 11–48.*
14. *Guberina, Petar, Kruno Krstić. 1940. Razlike između hrvatskoga i srpskoga književnog jezika. Matica hrvatska: Zagreb.*
15. *Guberina, Petar. 1940. Zašto možemo govoriti o posebnom hrvatskom književnom jeziku? U: Guberina, Petar, Kruno Krstić, 1940: 7-74.*
16. *Hekman, Jelena (ur.). 1997. Deklaracija o nazivu i položaju hrvatskog književnog jezika. Treće izmijenjeno i dopunjeno izdanje. Zagreb : Matica hrvatsko.*
17. *Ivšić, Stjepan. 1938. Tužbe zbog kvarenja jezika. Hrvatski jezik 4–5, 73-78.*
18. *Jandrić, Berislav. 2000. Sveučilišni nastavnici Filozofskog fakulteta u Zagrebu u obrani sastavljača i potpisnika "Deklaracije o nazivu i položaju hrvatskog književnog jezika". Dijalog povjesničara / istoričara 4. Ur. B. Bibić, I. Graovac. Zagreb : Friedrich-Neumann Stiftung. 393–410.*
19. *Katičić, Radoslav. 2013. Razgovor s akademikom Radoslavom Katičićem. Školske novine, 7.V.2013., br. 17, 15-18.*
20. *Katičić, Radoslav. 1986. Novi jezikoslovni ogledi. Zagreb: Školska knjiga.*
21. *Kritika 1969. Hrvatski književni jezik i pitanje varijanata. Posebno izdanje časopisa Kritika. Svezak 1. Zagreb.*
22. *Ogrizović, Mihajlo. 1982. Školstvo i prosvjeta u Hrvatskoj u jesen 1944. i u 1945. godini. Zbornik Zavoda za povijesne*

znanosti IC JAZU, 11. 233–288.

23. Rendić, Smiljana. 2012. Katolički identitet i hrvatski preporod. [Priredio i predgovor napisao Vlado Čutura]. Zagreb : Glas Koncila.

24. Šimunović, Petar. 1993. Blaž Jurišić. U: Portreti hrvatskih jezikoslovaca. Zagreb. 231–238.

25. Samardžija, Marko (ur.). 1999. Norme i normiranje hrvatskoga standardnoga jezika. Zagreb: Matica hrvatska.

26. Samardžija, Marko. 2008. Hrvatski jezik, pravopis i jezična politika u NDH. Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada.

27. Samardžija, Marko. 2012. Hrvatski jezik i pravopis od ujedinjenja do kraja Banovine Hrvatske (1918.–1941.). Zagreb: Školska knjiga.

28. Spomenica 2006. Spomenica preminulim akademicima svezak 133. Petar Guberina 1913.–2005. Zagreb : HAZU.

29. Stoljeća 2011. Blaž Jurišić. Mate Hraste. Rasprave i članci. Priredio Josip Lisac. Stoljeća hrvatske književnosti. Zagreb: Matica hrvatska.

30. Švab, Mladen. 1995. Građa za bio-bibliografiju Krunoslava Krstića – u povodu 90-godišnjice rođenja. Prilozi za istraživanje hrvatske filozofske baštine 21:1–2 (41–42), 315–334.